

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Факультет історії і права

До 220-ї річниці з дня заснування університету

МАТЕРІАЛИ
XV науково-практичної конференції з міжнародною участю
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ,
ПРАВознавства, ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ
ТА ГЕОГРАФІЇ»
(Харків, 23 листопада 2023 р.)

Харків – 2024

УДК 37.091.33:[94+34+37.017.4+91]
М 34

Редакційна колегія:

Людмила Зеленська – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, декан факультету історії і права Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (**головний редактор**).

Сергій Серяков – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії, координатор з наукової роботи факультету історії і права, координатор грантових проєктів Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (**член редакційної колегії**).

Тотраз Місостов – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії, керівник навчально-методичного центру факультету історії і права Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (**член редакційної колегії**).

Рекомендовано редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 10 від 16.10.2024

М34 **МАТЕРІАЛИ XV НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ, ПРАВОЗНАВСТВА, ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ТА ГЕОГРАФІЇ» (Харків, 23 листопада 2023 р.)** / за ред. Людмили Зеленської, Сергія Серякова, Тотраза Місостова. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2024. – 150 с.

ISBN 978-617-8332-35-8

Збірник містить статті науково-педагогічних працівників, студентів та викладачів закладів середньої освіти, присвячені актуальним проблемам методики навчання історії, правознавства, громадянської освіти та географії. Увага авторів зосереджена на різних аспектах навчання в умовах пандемії COVID-19 і повномасштабної збройної агресії РФ проти України; використанні традиційних та інноваційних методів навчання; ролі історії та інших гуманітарних/суспільних дисциплін у формуванні громадянської свідомості й національно-патріотичному вихованні.

За достовірність фактів, посилань, приміток, коментарів
відповідає автор (автори) публікації.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2024

ISBN 978-617-8332-35-8

© Автори статей, 2024

ЗМІСТ

Андрій ГРИЦЕНКО	РЕАЛІЗАЦІЯ ДИДАКТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ САЙТІВ ПРО ПОХОВАННЯ НА ЄВРЕЙСЬКИХ КЛАДОВИЩАХ ЯК СКЛАДНИКІВ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	4
Роман ТОМАШЕВСЬКИЙ	РІВНІ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ (ПОВСЯКДЕННІ ЗНАННЯ – НЕКРИТИЧНЕ ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ – ПРОПАГАНДА)	15
Ольга НІКОЛАЄНКО	ПРОБЛЕМИ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ В КУРСІ «ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ І НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ХХ ст.»	24
Оксана ДМИТРІЄВА	СУЧАСНИЙ УРОК ІСТОРІЇ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)	31
Тотраз МІСОСТОВ	КОМПЛЕКСНЕ ПОЄДНАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ КОМПОНЕНТІВ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ В ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ, ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ»	37
Катерина ЦИГАНЕНКО	СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРАВОЗНАВСТВА У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	46
Аліна ЧЕРКАШИНА	СУЧАСНІ ПІДХОДИ В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬНИХ / ГУМАНІТАРНИХ НАУК У КРАЇНАХ - ЧЛЕНАХ ЄС ТА В УКРАЇНІ	52
Ольга ГРОМОВА	КОРОТКОСТРОКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ЗАСІБ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ	59
Марина ВОРОНІНА	ВІД «ЕТНОЛОГІЇ» ДО «СОЦІАЛЬНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ»: ЗМІНА НАЗВИ ДИСЦИПЛІНИ ЧИ ЗМІНА СЕНСІВ ТА МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ	70
Світлана БОНДАРЕНКО Анжеліка ГОЛУБ	ВІЗУАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ: ЗВ'ЯЗОК МІЖ МИНУЛИМ І СУЧАСНІСТЮ	77
Юрій СВИСТУН	ВИКОРИСТАННЯ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	83
Валерія ПОПОВА	ВИВЧЕННЯ МІСЦЕВОЇ ІСТОРІЇ НА СЛОБОЖАНЩИНІ В ХІХ СТОЛІТТІ	93
Світлана МІРОШНІЧЕНКО	ІНФОГРАФІКА ЯК КЛЮЧОВИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ ВІЗУАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ	97
Світлана МИКИТЮК	ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ З «ОСНОВ ПРАВОЗНАВСТВА»	101
Оксана СИНЯЄВА	ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ	108
Оксана ЛУКАШ Алла МАМОТЕНКО	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ УЧНІВ НАД НАВЧАЛЬНИМИ ПРОЄКТАМИ З ГЕОГРАФІЇ В ХАРКІВСЬКОМУ ЛІЦЕЇ №12	114
Юлія ДЕЙНЕКО	ВПРОВАДЖЕННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ	120
Ірина ЗІМА	ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ НА ЗАНЯТТЯХ ГЕОГРАФІЇ: ІНТЕГРАЦІЯ PADLET ДОШОК У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС	125
Тетяна ЧАРКІНА	РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ	130
Микола ТРУБЧАНИНОВ	КУЛЬТУРА ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЯК КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	137
Анастасія МОСКАЛЬОВА	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ВІЙНИ	144

orcid.org/0000-0002-9384-7491

Світлана МІРОШНІЧЕНКО

*доцент кафедри всесвітньої історії
Харківського національного
педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,
кандидат історичних наук, доцент
м. Харків (Україна)*

ІНФОГРАФІКА ЯК КЛЮЧОВИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ ВІЗУАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ

У статті акцентується увага на визначенні поняття «інфографіка», її видах та способах залучення візуальних графічних ресурсів до навчального процесу, виробленні алгоритму дій під час створення і презентації великого масиву складної інформації, формуванні основних складових візуального мислення сучасних здобувачів освіти. Продемонстровані переваги застосування візуальних технологій в умовах реалізації компетентнісного підходу у навчанні, коли набуття здатності визначати зв'язки між структурними елементами тексту, візуально їх оформлювати, створюючи логічну послідовність структурних елементів, робити висновки і висловлювати пропозиції та прогнози дають змогу створити інтегрований освітній контент, що є запорукою конкурентоспроможності на ринку праці та необхідною умовою постійного професійного самовдосконалення.

***Ключові слова:** освітня інфографіка, візуалізація інформації, інфографічне мислення, історіограми, компетентнісний підхід, зорове сприйняття, наочність.*

Постановка проблеми. У сучасних реаліях онлайн навчання учасникам освітнього процесу замало мати лише навички володіння інформаційними технологіями на рівні створення презентацій, графіків, таблиць і схем. В умовах постійного форматування навчальних планів, робочих програм, силабусів, оптимізації та актуалізації навчально-методичного забезпечення курсів, збільшення кількості навчального конвенту, який здобувач повинен опрацювати і засвоїти самостійно, на перший план виходить питання подальшого вдосконалення вже існуючих інформаційних компетенцій для створення актуального, структурованого й чіткого, але водночас стислого і аналітично вивіреного навчального контенту.

Аналіз досліджень. Наукове вивчення проблеми застосування інформаційної графіки в навчальному процесі наразі знаходиться у фазі активної розробки, поступово переходячи з теоретичної площини у практичну стадію реалізації. Чимало праць українських і західних дослідників присвячено систематизації підходів до створення та використання інфографіки (наприклад, у пра-

цях Е. Тафті¹, Дж. Ланкау, Дж. Річчі, Р. Крукс², І. Дичківська³, І. Кіндрат⁴); створенню дидактичних умов, розробці стратегії та практики застосування інформаційних технологій у навчанні для вдосконалення професійної компетентності педагога і здобувача (О. Вовк, Р. Черемський⁵, Л. Панченко, М. Разорьнова⁶, Н. Морзе, О. Барна, В. Вембер⁷, Т. Позднякова⁸). У цьому колі проблемних питань слід виділити технологію використання цифрових інструментів візуалізації інформації в освітньому процесі.

Мета статті – дослідити дидактичні можливості та переваги ресурсів графічної візуалізації в умовах реалізації компетентісного підходу у навчанні.

Виклад основного матеріалу. Наразі інфографічне мислення стає тим обов'язковим елементом, без якого складно уявити сучасний компетентнісний підхід в освіті, формування інтегрованих знань, конкурентоспроможних професіоналів на сучасному ринку праці. Інфографіка – це спосіб максимально акумулювати, творчо переробити і стисло презентувати великий обсяг інформації з будь-якої теми чи напряму діяльності, одночасно забезпечивши реалізацію особистісного креативного потенціалу учасників освітнього процесу.

Для формування інфографічного мислення необхідно набути таких умінь:

- із прочитаного або написаного тексту виділити ключові елементи, знайти зв'язки між ними;
- зобразити зв'язки структурних компонентів графічно із відповідними висновками і прогнозами.

Основним аргументом на користь використання цього методу виступає низка переваг при використанні інфографіки:

- візуалізація важливої інформації у стислий і зрозумілий спосіб;
- чітка і структурована презентація нових ідей, положень, концепцій;

¹ Tufte E. Seeing with Fresh Eyes Meaning Space Data Truth. Cheshire, CT: Graphics Press LLC, 2022, 176 pp.

² Lankow J., Ritchie J., Crooks R. Infographics: The Power of Visual Storytelling. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, 2012. 264 p.

³ Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.

⁴ Кіндрат І. Використання інтелект-карти у плануванні та організації освітнього процесу. Нова педагогічна думка. 2012. № 4. С. 153-156.

⁵ Вовк О. В., Черемський Р. А. Інфографіка як ефективний засіб навчання. Системи обробки інформації. 2017. Випуск 4. С. 199-205.

⁶ Панченко Л., Разорьнова М. Використання інфографіки в освіті. Наукові записки. Серія «Проблеми методики математичної і технологічної освіти». Вип. 10. Ч. 2. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. С. 122-126.

⁷ Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2013. № 6. С. 45-57.

⁸ Позднякова Т. Є. Візуалізація та структурування інформації за допомогою ментальних карт на уроках біології: [науково-методичний посібник]. Рівне: РОІППО, 2018. 50 с.

- оптимізація викладу навчального матеріалу з акцентуванням на найважливіших моментах;
- акумуляція змісту подій і окремих фактів;
- демонстрація алгоритму подій, процесів у просторі і часі, формування норм, правил та умов існування і розвитку будь-якого процесу;
- формування фактичної бази для подальших оціночних суджень, висновків і прогнозів;
- можливість засвоювати цілі блоки інформації, передбачені для самостійного опрацювання.

Сьогодні графічна інформація поєднує у собі як прості, вже добре засвоєні учасниками освітнього процесу види (графіки, таблиці, схеми, діаграми, карти), так і складні (ментальні карти, історіограми, лінії часу, комікси, карикатури, емблеми, ілюстрації або відповідні комбінації означених форм подачі контенту)⁹. Інфографіку можна використовувати у будь-якій сфері діяльності і, відповідно, в кожній складовій навчального процесу. Дистанційна форма навчання і специфіка сучасних інформаційних технологій передбачає інтерактивність, хмарність, швидкість та кросплатформеність для більшої доступності інформації. З огляду на це необхідно звернути увагу на велике коло цифрових застосунків, які підходять для створення інформативних ілюстрацій:

- інтерактивні дошки для плакатів (Glogster, WikiWall, Padlet);
- часові шкали (Dipity, Timetoast);
- хмари ключових слів (Wordle, Tagxedo, Wordart);
- карти знань (Zoho, Bubbl);
- шаблони, теми, графіки й іконки створення та публікації інфографіки (Infogram, Venngage, Visme)¹⁰;
- діаграми і графіки (Google Charts, Pictochart, OmniGraffle, Balsamiq)¹¹;
- звіти з таблицями або графіками (Google Data Studio)¹².

Дослідники виділяють три основні характеристики, що забезпечують ефективність візуальної комунікації:

- привернення уваги і максимально активне залучення аудиторії до ознайомлення з певним інформаційним контентом;
- розуміння поданої інформації;
- засвоєння і запам'ятовування презентованого знання.

⁹ Інфографіка в школі – засіб навчання та самоосвіти. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/1303-qqq-17-m5-22-05-2020-suchasniy-zasb-samoosviti-ta-navchannya-nfografka/>

¹⁰ Graphic Organizers: A Review of Scientifically Based Research / Inspiration Software. URL: <https://www.inspiration-at.com/>

¹¹ Онлайн сервіс Google Charts. URL: <https://developers.google.com/>

¹² Онлайн сервіс Google Data Studio. URL: <https://datastudio.google.com/>

У результаті здобувачі не лише використовують ресурсний потенціал обох півкуль головного мозку, доповнюючи образні враження логікою й абстрактною моделлю об'єкта, процесу, явища. Вони водночас поліпшують свої когнітивні і креативні навички, здатність набагато грамотніше та об'ємніше аналізувати, узагальнювати і передавати факти і події.

Висновки. Отже, інфографіка є новим ключовим методом в інформаційному середовищі, зумовленим соціально-психологічними змінами цільової аудиторії, використання якого в процесі навчання дає можливість розвинути у здобувачів критичне мислення; активізувати в них бажання та здатність самостійно вчитися, сприймати, переробляти і обмінюватися інформацією; формувати організаційні навички і цифрові компетентності, необхідні для подальшої успішної професійної діяльності в умовах сучасних хмарних та інтернет-технологій.

Svitlana Miroshnichenko
INFOGRAPHICS AS A KEY METHOD
FOR FORMING VISUAL THINKING IN LEARNERS

The article focuses on defining the concept of "infographics", its types, methods of involving visual graphic resources in the educational process, and developing an algorithm of actions during the creation and presentation of a large array of complex information, forming the main components of the visual thinking of modern students. The demonstrated advantages of using visual technologies in the context of the implementation of a competent approach in education, when acquiring the ability to determine the connections between the structural elements of the text, to visually design them, to create a logical sequence of the existing connections and structural elements, to draw conclusions and express proposals and forecasts, make it possible to create integrated educational content, which is a guarantee of competitiveness in the labor market and a necessary condition for constant professional self-improvement.

Keywords: *educational infographics of information visualization, infographic thinking, historiograms, competence approach, visual perception, visibility.*